

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD

**PROCEEDINGS OF VI INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
APRIL 6-8, 2023**

**TORONTO
2023**

SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD

Proceedings of VI International Scientific and Practical Conference

Toronto, Canada

6-8 April 2023

Toronto, Canada

2023

UDC 001.1

The 6th International scientific and practical conference “Scientific research in the modern world” (April 6-8, 2023) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2023. 596 p.

ISBN 978-1-4879-3795-9

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Scientific research in the modern world. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-in-the-modern-world-6-8-04-2023-toronto-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytsky M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: toronto@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 Perfect Publishing ®

©2023 Authors of the articles

49. **Бурчак Л. В., Горшкова Л. М., Школа Р. В.** 312
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ
50. **Василега І. Д., Захорольська В. М.** 318
УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПОДОЛАННЯ
АНТИІННОВАЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ
51. **Грінченко В. Г.** 326
ІНФОГРАФІКА ТА ІНТЕЛЕКТ-КАРТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ (НА ПРИКЛАДАХ
ТЕМАТИКИ ІЗ НОВІТНЬОГО ЧАСУ)
52. **Дубровська К., Криськів М.** 336
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНОГО МЕТОДУ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКА НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
53. **Кілочок В. Р.** 345
РОЛЬ КОУЧИНГУ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ
НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
54. **Крадожон В. П.** 350
КОУЧИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ
ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО
ШКОЛЯРА
55. **Перебейнос В. Б., Пакулин С. Л., Феклистова І. С.,
Пакулина А. С.** 356
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАХОВКИ И САМОСТРАХОВКИ
КАК ФАКТОР СНИЖЕНИЯ ТРАВМАТИЗМА И УЛУЧШЕНИЯ
ТЕХНИКО-ТАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ САМБИСТОВ
56. **Романюк О. М., Романюк В. В., Рачковська В. В.** 367
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ З БІОЛОГІЇ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО
НАВЧАННЯ
57. **Ташкенбаєва О. М.** 374
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОУЧИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
58. **Харченко І., Гелеверя К.** 379
РОЛЬ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВНО-
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ЮРИДИЧНОГО
ПРОФІЛЮ
59. **Шевченко С. М.** 384
МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ (1917-1924 РР.) ЯК ОДИН ІЗ
ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ
60. **Штурма М., Криськів М.** 388
ТВОРЧІ РОБОТИ НА СУСПІЛЬНУ ТЕМУ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**ТВОРЧІ РОБОТИ НА СУСПІЛЬНУ ТЕМУ
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Штурма Мар'яна,
магістрантка
факультету філології та журналістики
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Криськів Мирослава,
кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри української мови і методики її навчання
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Анотація. У статті розглянуто вплив написання творчих робіт із розвитку зв'язного мовлення, зокрема творів-роздумів на суспільну тематику, на формування особистості школярів на уроках української мови. З'ясовано вимоги до написання творчих робіт у старших класах; проаналізовано значення тематики творів; визначено шляхи взаєморедагування та взаєморецензування творів.

Ключові слова: твір-роздум, творчі роботи, суспільні теми, формування особистості, урок української мови.

Твори на суспільні теми формують особистість учня. Робота з розвитку зв'язного мовлення учнів спрямована на формування вмінь будувати висловлювання в усній і писемній формі. Зміст цієї роботи визначений у курсі української мови для кожного класу в розділі мовленнєвої змістової лінії, яка передбачає розвиток культури діалогічного і монологічного мовлення, що є найважливішим показником забезпечення їхньої мовленнєвої компетенції.

Завдання вчителя навчати дітей спостерігати життя: помічати людську

доброту, жертвність а також безсердечність. Завдяки ще не зіпсованій вдачі, діти помічають це, однак не чуючи осуду з уст дорослих , звикають до людської жорстокості. При зустрічі з чужим горем вони, як і дехто з дорослих, відводять очі, а хотілося б, щоб наші вихованці щиро ділилися з людьми добротою, шанували батьків, знали свій родовід. Невичерпні можливості у вихованні учнів людяності, шляхетності, доброти закладені в роботі над творами. Твори можуть бути на різні суспільно важливі теми. Темата творів можуть бути: стан природного середовища, робота зелених патрулів, відвідання історичних місць, плюндрування національних святинь. Неабияку роль у становленні активної всебічної позиції відіграє, цілеспрямоване сформування пізнавальної творчої самостійності учнів. Оскільки справжній набуток особистості – це багаж знань, умінь і переживань, які вони нагромадили під час власної самостійної діяльності. Друга частина програми визначає зміст роботи над формуванням в учнів самостійно висловлюватись у різних жанрах, які необхідні учням під час навчання в процесі життєвої діяльності.

Сучасний світ – світ творчих особистостей. Для зміни суспільства потрібні творчі люди, які здатні мислити по-іншому. Тому потрібно розвивати творчий потенціал учнів. Основною формою навчання у старших класах залишається урок, йому належить провідна роль у підвищенні результативності навчання, розвитку й виховання учнів. Урок-інструмент виховання й розвитку особистості учня. Урок є стрижнем навколо якого розташовуються інші форми навчальних занять незалежно від типу школи.

Методику проведення уроку української мови висвітлено в дослідженнях О. Біляєва, Т. Донченко, С. Карамана, І. Олійника, М. Пентиліук, К. Плиско, О. Савченко, В. Сухомлинського, О. Хорошковської, С. Чавдарова та ін. Значний внесок у вивченні проблеми сучасного уроку з мови в старших класах внесли вітчизняні методи О. Біляєв, А. Галетова, Н. Голуб, Л. Забашта, С. Караман, Г. Шелехова та ін. [2; 4; 5].

Урок української мови в старших класах має ряд особливостей, що визначаються метою й завданнями вивчення української мови, особливостями

контингенту учнів, змістом навчання, системою методів і прийомів, кількістю годин, відведених на опанування учнями українською мовою, використанням засобі навчання. Особливості уроків української мови зумовлено змістом і технологією навчання. Психологи й лінгводидакти О. Біляєв, Т. Донченко, І. Зимня, С. Караман, К. Плиско та ін. в організації уроків названого типу радять увагу звертати на розвиток розумових здібностей учнів, що лежать в основі вмінь класифікувати мовні факти, абстрагувати й конкретизувати засвоювані поняття, систематизувати знання. Для організації навчання в старших класах, враховуючи обсяг навчального навантаження, а також малу кількість годин, лише традиційних уроків усіх типів часто не вистачає. Урок, як система навчання мови, зазнає істотних змін. Інноваційні процеси, які відбуваються зараз, спричиняють виникненню нових підходів до організації й проведення уроку української мови. У шкільній практиці з'являються нестандартні уроки, які проводяться в старших класах. М. Гузик виділяє такі різновиди цих форм: урок-семінар, урок-лекція, урок-практикум, урок-залік, урок захисту творчих робіт, урок-звіт. О. Дорошенко до нетрадиційних форм навчання відносить уроки дослідження, уроки-виставки, уроки-консультації, уроки-диспути, уроки запитань-відповідей [4]. Дослідивши проблему нестандартних форм навчання, можна виділити у ній такі явища [3]:

– поєднання різних форм навчання в певну нову сутність (урок-диспут, урок-лекція, урок-семінар, урок-екскурсія);

– власне нестандартний урок, до якого відносять інтегровані міжпредметні, театралізовані та уроки з різновіковим складом учнів.

Ю. Мальованим і співавторами виділено такі форми навчальних занять у школі: урок, навчальна лекція, семінарське заняття, диспут, навчально-практичне заняття, екскурсія, дидактична гра, колоквиум і залік, домашня навчальна робота, найголовнішою ознакою яких є «вихід за межі лише шкільних ситуацій, спроба ввести учнів у сферу соціальних, виробничих відносин, сформувати в них не лише основи знань, а й навички соціальної поведінки». Пріоритетним завданням виховного процесу є всебічний розвиток

особистості, зокрема творчих здібностей. Положення психологічної теорії творчої особистості та її розвитку є у працях Р. Грановської, Я. Пономарьова, С. Сисоєвої «Основи педагогічної творчості», в яких обґрунтовано модель творчої особистості учня».

Українська мова-державотворчий чинник, який зберігає культурне надбання українського народу, формує особистість учня, як громадянина України. Системний підхід до розвитку мовлення учнів не передбачає виділення окремих годин у 5-9 класах щодо аудіювання, читання вголос, перекази, твори тощо, через те, що ці види роботи передбачено на кожному уроці. Оскільки 9-ий клас учні завершують вивченням усіх розділів української мови, в 10-му й 11-му класах мають узагальнювальний характер, через це є вимоги щодо оцінювання творчих робіт у старших класах. Учні повинні вміти будувати текст за усіма відповідними принципами. До цього треба віднести: формування тез, гіпотез, добір аргументів, приклади з життя людей, історичні події, прислів'я й афоризми, цитати, епіграфи тощо. Учень повинен самостійно створювати оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації, повно висвітлити тему, вправно формулювати тези, аналізувати різні погляди на той самий предмет, наводити доречні аргументи, використовувати набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем. Приклади повинні бути переконливі, конкретизовані, цілісні, послідовні й несуперечливі.

Розвиток думки у тексті логічний і послідовний, висновок відповідає запропонованій темі і органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів, робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю. Загальними вимогами до написання письмових робіт є: використання кулькової ручки з синім чорнилом чи його відтінками, розбірливий почерк, зберігати береги з зовнішнього боку сторінки і т. ін. Для розвитку творчих здібностей на уроці української мови варто використовувати такі методи:

- метод емпатії;
- метод смислового бачення;

- метод порівнянь;
- метод евристичних питань;
- метод конструювання понять;

На уроках української мови учням варто пропонувати вправи, які, окрім творчих здібностей розвивають образне мислення, художнє бачення світу, розширюють словниковий запас, сприяють кращому засвоєнню семантики слів:

- вибрати найвдаліший варіант слова;
- об`єднати кілька речень в одне;
- розчленувати текст на складні частини;
- вставити пропущені слова;
- розширити текст, вживаючи якомога більше прислівників;
- перебудувати прості речення на складне речення з різними видами зв`язку;
- замінити слова у поданому тексті синонімами.

Розвиток творчих здібностей сприяє використанню форм організації уроків, які дають стимули для розвитку творчих здібностей:

- урок-змагання;
- урок-аукціон;
- повторювально-узагальнювальний урок;
- урок-вистава;
- урок у вигляді позакласного заходу.

Актуальними творчими вправами у старших класах можуть бути: перетворити іменники у прикметники, продовжити речення, скласти речення так підкреслити в ньому службові частини. Розв`язання цікавих завдань мотивує учнів вчити українську мову, сприяє збагаченню лексики. Творчі завдання на уроках мови дають можливість ефективно отримувати максимум знань сильнішим учням, а слабшим – для полегшення вивчення та засвоєння програмового матеріалу [5].

Учень-старшокласник повинен бути всебічно розвиненим, самостійно

створювати назву творів, складати план. Підвищені вимоги до творчих робіт, які виконують старшокласники, зрозумілі та логічні, через їх достатній багаж знань, які вони отримали. Тому їхні твори повинні містити мінімум орфографічних, лексичних, пунктуаційних помилок. Зошит, в якому виконується робота, має бути охайним, виключно з розбірливим почерком. Творча робота у старших класах потребує цікавих вправ. Це і є робота вчителя. Цікаві вправи заохочують учнів.

Тема твору – це те, що покладено в основу написання твору. Тематика творів на суспільні теми багата, адже суспільство – це система, яка постійно еволюціонує, з'являються нові проблеми, які стають актуальними темами для написання творів. Специфіка творів на суспільну тематику має велике навчальне значення. До того ж, тематика творів на суспільні теми надзвичайно багата через те, що світ не стоїть на місці. Кожного року відбуваються певні соціальні, політичні, природні зміни, які дають змогу розширювати коло тематики творів. В таблиці наведено лише невеличку їх кількість. Варто донести учням важливість написання творів на суспільні теми. Твори на суспільні теми здатні пробуджувати важливі людські якості, які потрібні у подальшому житті. Ці знання потрібні, щоб вирощувати здорове покоління людей із позитивними якостями, які можуть вирішувати проблеми навіть суспільного характеру. Суспільні проблеми завжди будуть актуальними, поки є суспільство.

Мовленнєва діяльність школярів під час засвоєння знань здійснюється у постійному чергуванні процесів створення тексту і його сприймання та розуміння. Під час сприймання чужих текстів учні засвоюють систему еталонних мовних засобів та правил їх використання, а в процесі створення власних привчаються користуватися цими засобами у повсякденній мовленнєвій діяльності.

Однією з ефективних форм роботи у цьому напрямку є формування в учнів уміння контролювати якість власних письмових текстів. Традиційно робота над формуванням вмінь контролювати і вдосконалювати написане

проводиться у двох напрямках:

1. Попередження і виправлення помилок під керівництвом учителя. Ця робота включає:

- а) попередження можливих помилок під час вивчення різних тем курсу на основі прогнозування;
- б) знаходження і виправлення помилок самими учнями;
- в) виправлення і класифікація помилок учителем;
- г) організація і проведення спеціальних уроків роботи над помилками, використання словників та ін.

Однак у реальній шкільній практиці робота над попередженням та виправленням помилок зазвичай спрямована на усунення орфографічних і пунктуаційних помилок, роботі ж над мовленнєвими помилками приділяється недостатня увага і проводиться вона безсистемно.

2. Самостійна робота учнів з редагування власних письмових робіт.

Вона полягає головним чином у перевірці та виправленні чорнового варіанту переказу чи твору: усуненні повторів, заміні слів синонімами, усуненні логічних пропусків та порушень внутрішніх зв'язків у тексті і реченнях та ін. При цьому можливі композиційні зміни [1].

Перший напрямок роботи реалізується на всіх уроках української мови і літератури. Учитель ознайомлює учнів із можливими чи готовими помилками і пояснює, як їх знайти і виправити. Так, наприклад, під час ознайомлення учнів із змістовими помилками, учитель наголошує, що мовлення має бути виразним, чітким, логічним, образним тощо. Для цього необхідно продумати зміст майбутньої письмової роботи, скласти план, логічно викласти матеріал, не порушуючи композицію твору і його задум. Під керівництвом вчителя проводиться робота над виправленням лексичних, фразеологічних і стилістичних помилок. Учитель наголошує, що зміст, тип і стиль мовлення, емоційне забарвлення вимагають відповідного добору лексики й інших мовних засобів. На типових роботах учнів він показує невідповідність у використанні лексики і фразеології змісту та стилю викладу, застерігаючи школярів від

подібних помилок у майбутньому. З учнівських переказів і творів добираються випадки неправильного вживання слова з огляду на його значення, подаються приклади речень з правильним слововживанням.

Формуванню уміння самостійно знаходити і виправляти власні мовленнєві помилки сприяє наступна система вправ і завдань:

1. Знаходження й усунення різних помилок (змістових, структурно-композиційних, лексичних, граматичних, стилістичних) у змісті й мовному оформленні деформованих текстів або в окремих реченнях, пояснення причин їх виникнення;

2. Написання навчальних докладних переказів;

3. Взаєморедагування і саморедагування переказів під час повторної роботи над ними;

4. Написання різноманітних творів;

5. Взаєморедагування і саморедагування творів;

6. Взаєморецензування письмових текстів.

Розвиток та вдосконалення мовлення учнів відбувається у процесі активної мовленнєвої діяльності, під час виконання різних вправ, за умови детального вивчення основних правил вживання та правопису різних частин мови. Формування мовленнєво-комунікативних умінь й навичок передбачає уміння контролювати помилки власного писемного мовлення, навчитися бачити та розрізняти їх у своєму та чужому мовленні, спираючись на набуті знання зі стилістики, граматики, культури мовлення.

Отже, як бачимо, виховання грамотної і розвиненої людини – настійна вимога нашого часу. Формування такої особистості дедалі більше пов'язується із справжнім опануванням мови. Вивчення мови ніколи не закінчується, бо з усім великим і неосяжним світом – далекими дорогами минулого, тривогами сьогодення, омріяними думками про прийдешнє – єднає нас мова. Вона настроює світлі струни душі на натхненну і творчу працю, на свідоме і віддане служіння народу України, українській державі, нашому сьогоденню!

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладишев В. В. Твір як звернення автора до суспільства? *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2013. № 4. С. 2–4.
2. Донченко Т. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема. *Дивослово*. 2006. №5. С. 2–5.
3. Караман С. Види робіт з розвитку зв'язного мовлення. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 4. С. 18–20.
4. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2005. 400 с.
5. Творчі завдання як засіб естетичного розвитку учнів у процесі вивчення мови. *Вивчаємо українську мову та літературу*. Київ : ВГ «Основа». 2013. №29. С. 35–36.